

Asia: VN/8871/2019

Lausuntopyyntö hallituksen esitysluonnoksesta eduskunnalle sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta ja maakuntien perustamista koskevaksi lainsäädännöksi

Taustatiedot

Onko vastaaja

kunta

Vastaajatahon virallinen nimi

Forssan kaupunki

Vastauksen kirjanneen henkilön nimi ja mahdolliset yhteystiedot

Anne-Mari Into

Toimistosihtööri

Forssan kaupunki

puh. 050 368 0963

anne-mari.into@forssa.fi

Viranomaisille: Lausuntovastauksen käsitelleen toimielimen nimi ja käsittelypäivämäärä

Forssan kaupunginhallitus 24.9.2020

Kysymyksiä uudistuksen tavoitteista

1. Voidaanko esityksellä kaventaa väestön terveys- ja hyvinvointieroja sekä parantaa palvelujen yhdenvertaista saatavuutta? Jos ei, niin miten ehdotusta tulisi siltä osin muuttaa?

Hyvinvointierojen syyt ja palveluiden yhdenvertainen saatavuus paranevat siinä, että järjestämisvastuulisten tahojen määrä kansallisesti vähenee ja ainakin maakuntien sisällä on mahdollista tunnistaa keskeisimmät hyvinvointieroja aiheuttavat tekijät ja tasata esimerkiksi saatavuuden pullonkaulat. Uudistukseen liittyvä valtioneuvoston tiedotus on keskittynyt

perusterveydenhuollon – erityisesti avosairaanhoidon – saatavuuden parantamiseen. Kärkiteemaksi on noussut perustason avosairaanhoidon kiireettömien ai-kojen saatavuuden parantaminen. Tämä tavoite on itsessään kannatettava, mutta terveys- ja hyvinvoin-tierojen hallinnassa varsin tehoton. Saatavuuden osalta laajemmalla maakunnalla on paremmat mah-dollisuudet ohjata kehittämistoimintaa pahimpiin saatavuuden pullonkauloihin ja toimenpiteisiin terveys- ja hyvinvointierojen kaventamiseksi ja yhdenvertaisen saatavuuden edistämiseksi.

Hallituksen esitys yleislakina ei sinänsä kohdistu niihin keskeisiin mekanismeihin, joilla terveys- ja hyvin-vointieroja kavennetaan. Esitys edellyttää rinnalleen erityisesti hyvinvointieroja kaventavaa erityislain-säädäntöä koskien mm. asiakasmaksuja, lääkekorvauksia, terveydenhuollon rahoituksen hajanaista ko-konaisuutta (monikanavarahoitus).

2. Voidaanko esityksellä kehittää pelastustoimen palvelujen saatavuutta, yhdenmukaisuutta ja vaikuttavuutta valtakunnallisesti, alueellisesti ja paikallisesti? Varmistaako esitys pelastustoimen pelastustoiminnan ja sosiaali- ja terveystoimen ensihoitopalvelujen synergiahyödyt? Jos ei, miten ehdotusta tulisi kehittää?

Esitys mahdollistaa pelastustoimen palvelujen saatavuuden, yhdenmukaisuuden ja vaikuttavuuden kehittämisen erityisesti valtakunnallisella tasolla kansallisten strategisten tavoitteiden myötä. Jotta tavoitetta voidaan riittävästi edistää myös alueellisella ja paikallisella tasolla tulisi huolehtia siitä, että kullakin maakunnalla on riittävä rahoitus ja kyvykkyydet tavoitteen saavuttamiseksi. Ensihoitopalvelujen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon sijoittuminen yhteen organisaatioon parantaa toimintojen johtamisen yhteensovittamista ja luo edellytykset synergiahyödyille sekä laadukkaille palveluille.

3. Toteutuuko demokratia esityksessä riittävällä tavalla? Jos ei, miten esityksen kansanvaltaisuutta voisi vahvistaa?

Sote-maakunnan demokratiarakenteet takaavat sinällään demokratian toteutumisen sote-maakunnassa, vaikka on selvää, että demokraattinen päätöksenteko ehdotetuilla rakenteilla erkaantuu merkittävästi kauemmas nykyisestä kuntien päätöksenteosta. Demokratiasäätely vastaa kunnallista vastaavaa ja sitä voidaan pitää perusteiltaan riittävänä. Riskinä on, että päätöksenteko saattaa keskittyä maakunnan keskuskaupunkiin. Lähidemokratian toteutumista lisäisi se, että maakunnan kunnille määri-tellään lainsäädännössä aloiteoikeus suhteessa sote-maakuntahallintoon. Näin vahvistetaan yhdeltä osalta kansalaisten ääntä laajojen sote-maakuntien hallinnossa ja operatiivisessa toiminnassa.

Suurempi uhka demokratian toteutumiselle on se, että perinteisten valtion ohjausmuotojen (normi-, re-surssi- ja informaatio-ohjaus) lisäksi ehdotus sisältää epämääräisiä, mutta varsin voimakkaita, maakun-nan poliittisen-, strategisen- ja operatiivisen johtamisen toimialaan kuuluvia mekanismeja. Tämä koros-tuu esimerkiksi Järjestämislain 23§ mukaisissa STM:n ja VM:n antamissa ”toimenpide-ehdotuksissa”. Sama mekanismi on kirjoitettu myös lakiin pelastustoimen järjestämisestä §10, jossa sisäministeriöllä on mahdollisuus antaa vastaavia ”toimenpide-ehdotuksia”. Toimenpide-ehdotusten

juridinen luonne ja sitovuusaste jää ehdotuksessa epäselväksi. Esimerkiksi toimenpide-ehdotukset mainitaan järjestämislain 120 §:ssä ja 122 §:ssä, jotka koskevat sote-maakunnan arviointimenettelyä ja sote-maakunnan viran-omaisen toimivallan rajoittamista eräissä tilanteissa. Esimerkiksi järjestämislain 122 §:n 1 momentin mukaan sote-maakunnan viranomaisen saa tehdä päätöksen, jolla olisi merkittäviä, pitkäaikaisia vaikutuksia sote-maakunnan talouteen tai joka olisi 120 §:ssä tarkoitetun arviointiryhmän toimenpide-ehdotusten vastainen vain, jollei päätöstä välttämättömistä syistä ja asian kiireellisyyden vuoksi voida lykätä. Toimenpide-ehdotuksen sitovuustaso on em. lainkohdissa on määritelty juridisesti tiukasti verrattuna esimerkiksi järjestämislain 23 §:ään, itse asiassa järjestämislain 23 § jättää kokonaan määritelmättä, mikä velvoittavuus valtionvarainministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön antamalla toimenpide-ehdotuksilla on suhteessa sote-maakuntaan.

On selvää, että keskeisen normi-, resurssi- ja informaatio-ohjaajan "toimenpide-ehdotuksilla" on riski muuttua sote-maakunnan strategista ja operatiivista johtamista epämääräisesti ohjaavaksi voimaksi. Ne ovat omiaan sekä luomaan epämääräisyyttä toimijoiden toimivaltaan, että kaventamaan paikallista demokratiaa sekä sen toimeenpanoa. Lisäksi Valtioneuvostolle on määritelty merkittävää ohjausvaltaa investointien ohjauksessa, joka antaa valtiolle valtaa määrätä jonkun toiminnon tehtäväksi yhteistoiminnassa ja tätä kautta ohjata myös investointien sijoittamista ylimaakunnalliseen palvelurakenteeseen.

Valtiolla on merkittävän vahva ohjausmahdollisuus myös yhteistyöalueen yhteistyösopimuksen sisältöön Järjestämislain 36§ perusteella. Yksittäisinä kohteina hallituksen esitykseen liittyvät ohjausmallit voivat olla sinänsä perusteltuja tilanteissa, joissa paikalliset edut ohittavat valtakunnallisen tarkoituksenmukaisuuden. Kokonaisuutena valtion ohjaus kaventaa maakunnan demokratian piiriä. Se saattaa lisäksi keskittää liikaa palvelujen tuotantoa ja kaventaa maakunnallisen demokratian toteutumista sekä siirtää sote-maakunnille kuuluvaa toimivaltaa yhteistyöalueiden "keskusmaakunnille" sekä ministeriöille. Kokonaisuutena lainsäädännöstä pitää poistaa "toimenpide-ehdotus -ohjaus" lainsäädännön 23§ kokonaan ja pitempään valtio – maakunta – rajapinnassa perinteisiin ohjausmalleissa. Ministeriön vahvat toimenpide-ehdotukset hämärtävät toimijoiden rooleja ja osaamista. Ministeriössä on kiistatta normi-, resurssi ja informaatio-ohjauksen toimivalta ja ylin osaaminen. Palvelujen käytännön järjestäminen, siihen liittyvät poliittiset strategiamääritykset sekä operatiivisen johtamisen toimivalta on pidettävä maakunnissa. Ministeriöltä ei pidä edellyttää tai sallia niiden astumista ehdotuksineen toimeenpanon alueelle. Kysymys on sekä toimivallan selkeydestä, että palvelukokonaisuuksien johtamisen osaamisesta, jota ei ministeriöiltä voida edellyttää.

Toinen suuri vallanjaon kysymys ovat maakuntavaalien vaalialueet. Uusimaa jaetaan 5 alueeseen, joilla on omat vaalit ja aluehallinto. Vastaavasti pitää maakunnissa toteuttaa seudulliset vaalit, jotta estämme maakuntakeskuksen yksinmääräisyyden toteutumisen vaaleissa. Seudulliset vaalit seudullisten ehdokaslistojen pohjalta estääksemme yhden kunnan yksinmääräisyyden toteutumisen päätöksenteossa.

Kysymyksiä sote-maakuntalaista

4. Muodostaako sote-maakuntalaki tarkoituksenmukaisen yleislain tulevien sote-maakuntien hallinnon ja talouden järjestämiselle?

kyllä pääosin

5. Sote-maakuntalain 6 §:ssä säädetään maakunnan mahdollisuudesta alueellaan ottaa hoitaakseen sen lakisääteisiä tehtäviä tukevia tehtäviä sekä harjoittaa vähäriskistä liiketoimintaa, joka tukee sen lakisääteisten tehtävien toteuttamista. Tukeeko ehdotettu sääntely maakunnan itsehallinnon toteuttamista?

kyllä pääosin

6. Sote-maakuntalain 5 luvussa säädetään sote-maakunnan asukkaiden osallistumisoikeuksista. Ovatko osallistumisoikeudet turvattu esityksessä riittävällä tavalla?

kyllä

7. Sote-maakuntalain 8 luvussa säädetään sote-maakuntien yhteistoiminnasta. Onko siitä esitetty säädettäväksi sote-maakuntien toiminnan ja yhteistyön näkökulmasta tarkoituksenmukaisesti?

kyllä pääosin

8. Sote-maakunnan talouden ohjaus perustuu erityisesti sote-maakuntalakiin ja sote-maakuntien rahoituslakiin. Ohjaavatko sote-maakuntien rahoitusmalli ja sote-maakuntalain mukainen taloudenohjausmekanismi sote-maakuntien taloudenhoitoa tarkoituksenmukaisella tavalla?

ei pääosin

9. Sote-maakuntalain 3 luvussa säädetään muun ohella sote-maakunnan lainanottovaltuudesta sekä investointien ohjauksesta koko julkisen talouden tasapainon huomioon ottavalla tavalla. Sote-maakunnille siirtyvien toimitilojen hallinnoinnista ei esitetä erikseen säädettäväksi. Turvaako ehdotettu investointien rahoitus- ja ohjausmalli tarpeellisten investointien toteuttamisen tarkoituksenmukaisella tavalla? Vastauksessa voi ottaa kantaa toimitilojen hallinnoinnin järjestämiseen paikallisella, alueellisella tai valtakunnallisella tasolla.

ei pääosin

10. Maakuntalain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

Vaikka järjestämistehtävästä suoriutumisen edellytykset on määritelty järjestämislain §8, on myös maa-kuntalaissa tarpeen määritellä järjestämistehtävän riittävästä itsenäisyydestä suhteessa palvelutuotantoon, vaikka järjestämistehtävää ei edellytetä eriytettäväksi tuotannosta. Riittävä itsenäisyys on erityisen tärkeää, kun puhutaan järjestämisfunktioon liittyvästä strategisesta suunnittelusta, palvelustrategiasta, palveluverkon ja tuotantotapojen suunnittelusta sekä kaiken palvelutuotannon valvonnasta ja ohjauksesta. Tällä perusteella ehdotamme seuraavaa lisäystä:

Sote maakuntalain 7§: Lisäsehdotus pykälätekstiin 1 mom jälkeen: "Sote-maakunnan tulee organisoi-da palvelujen järjestäminen siten, että maakunnassa on riittävän itsenäinen, demokraattinen, ohjaava ja palvelujen valvontaan kykenevä järjestämistoiminto."

Sote- maakuntalain 8 § :Sote- maakunta voi hoitaa kaikkien alueensa kuntien kanssa tekemällään sopimuksella sote - maakunnan hoidettavaksi (järjestämisvastuu) kunnista siirretyt kuntien ympäristöter-veydenhuollon tehtävät, joiden hoitamiseen kunnat ovat osoittaneet sote - maakunnalle rahoituksen.

Ympäristöterveydenhuolto on ennaltaehkäisevää terveydenhuoltoa. Olisi tärkeätä, että myös ympäristö-terveydenhuolto voitaisiin järjestää samassa organisaatiossa sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelas-tustoimen kanssa. Ympäristöterveydenhuolto on Forssan seudulla järjestetty terveydenhuollon ja viime vuosina sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymässä, ja näiden tehtävien olisi tärkeätä pysyä myös jatkossa samassa organisaatiossa.

Kaupunki yhtyy Kuntaliiton lausuntoon, jossa todetaan seuraavaa:

Maakunnalla tulisi olla mahdollisuus arvioida omista lähtökohdistaan, onko tarkoituksenmukaista sopia tehtävien hoitamisesta kunnan kanssa. Sopimismahdollisuus on tarpeen esimerkiksi ympäristötervey-denhuollon, kotouttamisen ja kuntouttavan työtoiminnan tehtävissä sekä opiskeluhuollon, psykologi- ja kuraattoripalveluissa. Maakunnalla tulisi olla mahdollisuus ottaa kunnalta tehtävä hoitaakseen täyttä korvausta vastaan ja toisaalta mahdollisuus siirtää järjestämisvastuuta harkitsemassaan laajuudessa kunnalle.

Kunnan ja sote-maakunnan välisen yhteistyön varmistamiseen ei lakiluonnoksessa ole kiinnitetty riittävästi huomiota, eikä esitetty säädös yksistään turvaa yhteistyön edellyttämien yhteistyörakenteiden ja toimintamallien muodostumista. Esitetystä tulisi täydentää siten, että neuvotteluelvoituksen lisäksi sote-maakunnan ja kuntien tulisi sopia yhteistyön edellyttämistä yhteistoimintarakenteista, toimintamalleista sekä yhteistyön edellyttämästä tiedonkulusta. Luonnoksen 14 §:n mukaan sote-maakunnan ja kuntien on valtuustokausittain neuvoteltava tehtäviensä hoitamiseen liittyvästä yhteistyöstä, tavoitteista ja työn-jaosta. Kyse lienee muodollisen yhteistyön minimisäännöksestä. Tosiasiassa kuntien ja maakuntien vä-lillä on erittäin paljon yhdyspintoja, joissa käytännön yhteistyön on toimittava.

E erityisen tärkeää yhteistyö on sote-maakunnan ja kunnan yhteisillä asiakaspinnoilla, joissa vaikuttavalla yhteistyöllä on mahdollista edistää asiakkaiden hyvinvointia ja terveyttä sekä hillitä niin kunnan kuin sote-maakunnan kustannusten kasvua. Yhteisiä asiakaspintoja on mm. lasten ja perheiden palveluissa, nuorten työpajapalveluissa ja maahanmuuttopalveluissa. Lisäksi osaavan työvoiman ennakointi ja opiskelijoiden sote-palvelut edellyttävät koulutuksen järjestäjän ja maakunnan yhteistyötä.

Jatkovalmistelussa tulisi keskittyä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen edellyttämään tiedon ajantasaisuuteen ja tiedon liikkumisen mahdollistavaan lainsäädäntöön. Ajantasaisen tiedon välittämisen velvollisuus olisi syytä kirjata erikseen maakuntien tuottamaan asiantuntijatukeen kunnille.

11. Muut vapaamuotoiset huomiot maakuntalaista.

Sote-maakunnan talouden ohjaus perustuu erityisesti sote-maakuntalakiin ja sote-maakuntien rahoituslakiin. Lausuntopyynnössä tiedustellaan, ohjaavatko rahoitusmalli ja sote-maakuntalain mukainen talouden ohjausmekanismi taloudenhoitoa tarkoituksenmukaisella tavalla. Talouden ohjaus perustuu esitetystä maakuntalaissa varsin vahvaan kansalliseen ohjaukseen ja vaatii sote-maakunnalta pitkän tähtäimen suunnitelmallisuutta, joka on sinällään järkevää ja tarkoituksenmukaista. Ohjausrakenne on monikerroksinen ja sisältää ”koeponnistamattomana” rakenteena riskejä taloudenhoidon kannalta. Lisäksi esitettyjen arviolaskelmien puutteellisuus ja siirtymävaiheeseen rakennetut mekanismit heikentävät maakuntien kykyä selviytyä järjestämistehtävästään. Vahva kansallinen ohjaus ei välttämättä tuota tarkoituksenmukaisinta ratkaisua maakuntien taloudenhoitoon.

Sote-maakuntalain 3 luvussa säädetään muun ohella sote-maakunnan lainanottovaltuudesta sekä investointien ohjauksesta koko julkisen talouden tasapainon huomioon ottavalla tavalla. Lausuntopyynnössä tiedustellaan, turvaako ehdotettu investointien rahoitus- ja ohjausmalli tarpeellisten investointien toteuttamisen tarkoituksenmukaisella tavalla. Osana sote-maakuntien toiminnan ja talouden ohjausta ministeriöt ohjaisivat myös sote-maakuntien investointeja. Valtioneuvosto päättäisi valtiovarainministeriön esityksestä sote-maakunnan tilikausittaisesta valtuudesta ottaa pitkäaikaista lainaa investointien rahoittamiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriö ja sisäministeriö päättäisivät sote-maakuntien investointien hyväksymisestä ottaen huomioon valtioneuvoston päätöksen sote-maakunnan lainanottovaltuudesta hyväksymällä kunkin sote-maakunnan investointisuunnitelman. Edellä kuvattu rahoitus- ja ohjausmalli ei turvaa tarkoituksenmukaista tapaa, erityisesti sellaisiin investointeihin liittyen, joiden toimiala kehittyy hyvin nopeasti, esimerkkeinä tietojärjestelmät ja –teknologiat.

Sote-lainsäädännön luonnoksiin näyttää syntyvän äärilaitoja edustavia normeja yksityisen sektorin palvelutuotannon hyödyntämisen suhteen. Käsillä olevassa luonnoksessa yksityisen palvelutuotannon käyttömahdollisuuksia on rajattu niin tiukasti, että rationaalinen tuotantotapojen harkinta ei kaikin osin ole mahdollista. Julkisomisteiset yhtiöt rinnastetaan yksityisomisteisiin. Kun samaan aikaan kielletään toimintojen kokonaisulkoistaminen yrityksille siten, että omaa tuotantokapasiteettia ei ole, voi kysyä, että onko esimerkiksi Fimlabin ja Sydänsairaalan toiminta Kanta-Hämeessä lakiluonnosten perusteella laitonta? Kuulemistilaisuudessa ministeriöiden virkamiehet korostivat yhtiöihin liittyvän toiminnan konkurssiriskiä ja sitä ettei tällaisessa tilanteessa sote-maakunnalla olisi kykyä toteuttaa itse kyseistä toimintaa. Täysin julkisomisteisten yhteiskunnallisten yhtiöiden konkurssiriski on erittäin pieni. Esimerkiksi Kanta-Hämeen ja Pirkanmaan sairaanhoitopiirien yhteisomisteiset yhtiöt merkittävästi pienentävät henkilöriskejä Kanta-Hämeen palvelutuotannossa.

Yhtiöitä tai osuuskuntia tulisikin tarkastella suhteessa niiden omistuspohjaan, osakassopimuksiin ja yhtiöjärjestyksiin eikä niputtaa toimintaa pelkästään organisaatiomuodon perusteella. Kategorisen

kiellon sijaan pitäisi erityisesti huomioida mahdollisuus sopimusehdoin sopia toiminnan palauttamisesta järjestäjälle.

Olisi toivottavaa, että normien lähtökohta olisi pragmaattinen toiminta eivätkä ne edustaisi voimakasta ideologista painotusta kuten Sipilän ja nyt toiseen suuntaan Marinin hallituksen lakiluonnokset.

Sote-maakuntalain 8 luvussa säädetään sote-maakuntien yhteistoiminnasta. Lausuntopyyntöissä tiedustellaan, onko siitä esitetty säädettäväksi sote-maakuntien toiminnan ja yhteistyön näkökulmasta tarkoituksenmukaisesti. Kyseisen luvun osalta pääosin tarkoituksenmukaisesti, mutta yhteistoiminnassa toteutettavan sote-maakuntayhtymän osalta toimialaa ei tulisi rajata pelkästään tukipalveluihin vaan mahdollistaa maakuntien yhteistyö myös palvelutuotannon osalta.

Esitettyä kiinteistö- ja tilahallinnan valtakunnallisen osaamiskeskuksen tarpeellisuutta tulisi arvioida uudelleen.

Kysymyksiä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislaista

12. Muodostaako sote-järjestämislaki tarkoituksenmukaisen yleislain julkisen sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiselle?

kyllä pääosin

13. Turvaavatko sote-järjestämislain säännökset sosiaali- ja terveystalvelujen yhdenvertaisen saatavuuden?

kyllä pääosin

14. Varmistaako laissa esitetty tehtävien määrittely kunnan ja maakunnan osalta väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toteutumisen? ”

kyllä pääosin

15. Turvaako 8 §:n sääntely sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuun toteutumisen riittävällä ja tarkoituksenmukaisella tavalla?

ei pääosin

16. Onko 12 §:n sääntely ostopalvelujen hankkimisesta ja 12 a §:n sääntely vuokratyövoiman käytöstä tarkoituksenmukainen ja toteutettavissa käytännössä?

ei pääosin

17. Ovatko 13 §:n mukaiset yksityistä palveluntuottajaa koskevat vaatimukset perusteltuja

kyllä

18. Onko 16 §:n sääntely yksityisen palveluntuottajan alihankinnasta tarkoituksenmukainen ja toteutettavissa käytännössä?

kyllä pääosin

19. Onko sote-maakuntien yhteistyöaluetta ja yhteistyösopimusta koskeva 33–36 §:n sääntely kokonaisuudessaan tarkoituksenmukainen?

ei pääosin

20. Turvaako 37 §:n sääntely kaksikielisten sote-maakuntien yhteistyöstä osaltaan ruotsinkielisten palveluiden saatavuuden?

kyllä

21. Onko 49 §:n sääntely valmiuskeskuksesta tarkoituksenmukainen ja perusteltu?

kyllä pääosin

22. Minkä sote-maakunnan tehtäväksi tulisi säätää ruotsinkielisten palvelujen kehittämisen tukeminen (31 §) koko maassa?

-

23. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

Järjestämislain 8 §: Esityksen mukaan järjestämisvastuunsa toteuttamiseksi sote-maakunnalla olisi oltava palveluksessaan toiminnan edellyttämä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöstö, hallinnollinen ja muu henkilöstö ja muut tarvittavat toimintaedellytykset sekä riittävä oma palveluntuotanto. Esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että oman tuotannon tulee olla riittävän laajaa sekä osaamisen puolesta kattavaa, jotta sote-maakunta kykenee sopeuttamalla omaa palvelutuotantoaan huolehtimaan myös häiriötilanteissa vaarantuvista palveluista. Esimerkiksi yksityisen palveluntuottajan konkurssitilanteessa sote-maakunnan tulee kyetä huolehtimaan kyseisistä palveluista oman palvelutuotantonsa kautta. Edelleen perustelujen mukaan sote-maakunnalla olisi oltava riittävästi omaa palvelutuotantoa niin sosiaalihuollossa kuin terveydenhuollon perustasolla ja erikoissairaanhoidossa. Myös näiden ylätasen sektoreiden sisällä oman palvelutuotannon olisi oltava riittävä ja laaja-alaisesti toiminta-alueen tehtävät kattavaa. Oman palvelutuotannon tulisi muodostaa toiminnan ytimen siten, että eri toiminnoissa tarvittava oman henkilöstön palvelutuotantoon liittyvä osaaminen sekä toiminnan vakaus olisi turvattu eikä palvelutuotanto vaarantuisi häiriötilanteissa.

Säännöksen nykyinen sisältö ja yksityiskohtaiset perustelut viittaavat siihen, että sote-maakunta joutuu ylläpitämään laajaa ylimääräistä varautumisresurssia, jos maakunta hankkii sote-palveluja ulkopuolisilta toimijoilta. Nyt esitetty lainsäädännöllinen ratkaisu nyky muodossa tulee sote-maakunnille todella kalliiksi. Samalla se ohjaa tarpeettoman vahvasti palvelujen järjestämistavan nojautumaan pelkästään maakunnan omaan tuotantoon ja murentaa sote-maakunnan itsehallintoa. Kaikissa tilanteissa oma tuotanto ei ole palvelujen järjestämisessä järkevä ja tarkoituksenmukainen ratkaisu. Sote-maakunnille pitää jättää riittävästi harkintavaltaa siitä, mikä on maakunnan alueelliset olosuhteet parhaiten huomioon otettava palvelujen järjestämistapa. Tämän vuoksi olisi tärkeää, että vähintään säännöksen yksityiskohtaisissa perusteluissa väljennettäisiin ”riittävän oman palvelutuotannon” sisältöä siten, että palvelutuotannon varmistaminen voitaisiin todentaa

esimerkiksi sote-maakunnan varautumissuunnitelmissa ja ulkopuolisten toimijoiden kanssa sovituisia sopimuksissa.

Muutosehdotus järjestämislain §51: Poliisi, puolustusvoimat, rajavartiolaitos ja pelastusviranomaiset ovat velvollisia antamaan ILMAN ERI KORVAUSTA sote-maakunnille ja HUS-kuntayhtymälle niiden pyynnöstä häiriötilanteissa.... jne”

Muutosehdotus järjestämislain 13§: Edellinen Sipilän hallitus oli lisäämässä markkinaohjausta kasvattamalla vapaata valintaa, ja säätämässä tähän liittyen myös julkisesti rahoitettuun yksityiseen palvelutoimintaan liittyvistä avoimuuden ja raportoinnin vastuista. Edellisen hallituksen esityksessä laiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa (HE 16/2018) 58§ ja 59§ edellytettiin yksityisen suoran valinnan palvelujen tuottajalta muun muassa:

- kyseisten palvelujen kustannusten ja saadun tuen eriyttämistä kirjanpidossa
- tulojen ja menojen toimintokohtaista objektiivista ja johdonmukaista eriyttämistä
- erillistä tuloslaskelmaa julkisesti rahoitetusta palvelusta
- eriytetyn tuloslaskelman julkisuutta
- tilinpäätös- ja toimintakertomustietojen julkaisua
- verotusta koskevat tiedot (maksuunpannun tuloveron määrä, yritysryhmän ylimmän emoyrityksen nimi ja verotuspaikka, koko yritysryhmän liikevaihto, voitto tai tappio)
- selvitys hallinto ja ohjausjärjestelmästä

Kansainvälisiltä konserniyrityksiltä edellytettiin samassa hallituksen esityksessä lisäksi tietoja konsernirakenteesta, verotuksesta, liikevaihdosta, aineettomien oikeuksien korvauksista, konsernilainojen korkokuluista ja –tuotoista.

Vaikka käsillä olevaan sote-maakuntien perustamiseen ei liity vapaata valintaa kasvattavia kohtia, lisäksi edellä kuvatun tapainen raportointivelvollisuus toteutuessaan merkittävästi julkisella rahoituksella toimivien yritysten läpinäkyvyyttä ja toteutuneen yhteiskuntavastuun raportointia. Aktiivinen kansalainen saisi tiedon valintansa pohjaksi, median mahdollisuudet raportoida yritys vastuusta paranisivat, julkinen keskustelu lisääntyisi ja palvelun järjestäjille muodostuisi parempi tieto liiketoiminnan kannattavuudesta ja hintojen (palvelusetelin arvon) oikeellisuudesta julkisesti rahoitetuissa palveluissa. Yritysten yhteiskuntavastuun raportoinnin avoimuuden lisääminen olisi omiaan lisäämään luottamusta julkisen rahan käyttöön silloin kun kyseessä ovat yksityiset palvelun toteuttajat.

Yllä mainitun kaltainen yhteiskuntavastuun raportoinnin vaatimus olisi tarpeen liittää joko:

- järjestämislakiin
- erilliseen asiaa koskevaan asetukseen tai
- erillislakiin sosiaali- ja terveydenhuollon yksityisistä palveluista.
- Sitä voisi rajata vain yrityksiin, jotka tuottavat palveluja maakunnalle merkittäviä määriä ja esimerkiksi rajata raportointivelvollisuutta tietyn euromääräisen rajan ylittäviin maakunnalle palveluja tuottaviin yrityksiin.

Lakitekstiehdotus järjestämislakiin: "Yli xx miljoonaa euroa maakunnalle palveluja tuottavan konsernin, yrityksen ja alihankkijan yhteiskuntavastuun raportoinnista säädetään erikseen valtioneuvoston asetuksella".

Lakitekstiehdotus kohtaan Sote-järjestämislain 39§ 1 mom: Jotta vältetään valvoo-itse-itseään tilanne maakunnan valvonnassa, olisi syytä tarkentaa järjestämislain 39§. Ehdotus jatkoksi 1 momenttiin: "Sote-maakunnan palvelutuotannon ohjaus ja valvonta on organisoitava niin, ettei luottamus valvonnan riippumattomuuteen vaarannu".

Sekä sote-järjestämislain 26§ ja Laissa pelastustoimen järjestämisestä 12§määritellään ministeriöille (STM, SM) oikeus tehdä aloite lisärahoituksen myöntämisestä ja ehdoista. Muutosehdotus: Molemmissa pykälissä olisi määriteltävä myös se, että sote-maakunnilla tulee olla vastaava aloiteoikeus ministeriöiden ja maakuntien ohjausneuvotteluiden pohjalta, jos toimintavuoden aikana ilmenee taloudellisia tai toiminnallisia tekijöitä, jotka uhkaavat tarveperusteisen rahoituksen riittävyyttä. Pykälä tulisi otsikoida "Aloite sote-maakunnan lisärahoituksen myöntämiseksi" ja pykälätekstin tulisi kuulua. "Sote-maakunta sekä Sisäministeriö/Sosiaali- ja terveysministeriö voivat tehdä aloitteen sote maakuntien rahoituksesta annetun lain 12§ tarkoitetun lisärahoituksen myöntämiseksi...jne."

24. Muut vapaamuotoiset huomiot sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislaista.

Ohjausta koskevilla pykälillä palataan ohjauksen näkökulmasta osaltaan ennen vuotta 1994 vallinneeseen tilanteeseen sosiaali- ja terveydenhuollon ohjauksessa. On kyseenalaista, onko valtio-ohjauksen tiukentaminen tässä mitassa tarpeen.

Rahoituksen ohjaus, mikäli se perustuu paikallisten olosuhteiden tuntemukseen ja riittävään tausta-aineistoon, voidaan toteuttaa onnistuneesti. Lakiluonnoksen 23§ mukaiset ministeriöiden

“toimenpide-ehdotukset” eivät saisi olla velvoittavia, koska sote-maakunnalla on merkittävästi parempi ymmärrys alueellisista erityispiirteistä. Kokonaisuudessaan toimenpide-ehdotus -menettelystä tulisi hallituksen esityksessä kokonaan luopua, koska se ei ole vakiintunut ohjauskeino.

Poikkeuksellisissa tilanteissa tapahtuvaa 26§ mukaista lisärahoituksen tarvetta tulisi arvioida kiinteänä osana maakuntien neuvotteluprosessin vuosikelloa ja talouden ennustetta. Rahoituksen tarpeen seuranta tarkistaminen edellyttää jatkuvaa vuorovaikutusta ministeriöiden ja maakuntien kesken.

24a§ rajaa sote-maakunnan tosiasiallisia mahdollisuuksia investointien toteuttamiseen alueelliset erityispiirteet huomioiden. Laajakantoisissa investoinneissa tarvitaan valtion ohjausta, mutta 24 § 3 mom. mukainen vaade investoinnin toteuttamisesta sote-maakuntien yhteistyönä valtioneuvoston niin katsoessa on liiallinen. Momentin mukaista valtioneuvoston yksipuolista määräysvaltaa laajakantoisissa investoinneissa ei pitäisi sallia. Jos sote-maakunnalla on järjestämisvastuu sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista, tulee turvata myös riittävä oma palvelutuotanto, mikä on mahdollista vain turvaamalla riittävä kyvykkyys investointien toteuttamiseen omalla alueellaan.

Aluehallintovirastojen lupa- ja valvontakäytännöt eroavat nykyisellään merkittävästi alueittain ja ne perustuvat eri palvelusektoreilla välillä hyvin vähäiseen määrään valvonta-aineistoa. Aluehallintoviraston arviointia tulisi käyttää vain lisätietotyyppisenä osana sote-maakuntien arviointi- ja ohjausprosessia, koska tuotettu tieto ei ole välttämättä vertailukelpoista. (vrt. 28§ 2 mom).

Kokonaisuudessaan sote-järjestämislaissa on liiallisesti painotettu valtioneuvoston viimekätistä päätösvaltaa. Jos yhteistyöaluetasosta yhteistyötä ryhdytään ohjaamaan liikaa valtioneuvoston taholta, estää tämä sote-maakuntien itsehallintoon perustuvan oikeuden sopia mm. työnjaosta, investoinneista ja muusta yhteistyöstä. Sote-maakuntien autonomian turvaamiseksi tulee rajata valtioneuvoston viimekätistä mahdollisuutta päättää yhteistyöalueen yhteistyöstä (35§ 5mom, 36§).

Lainsäädännöstä tulisi kokonaisuudessaan karsia merkittävästi sellaisia ohjauksellisia elementtejä, jotka ulottuvat sote-maakunnan autonomian sekä strategisen ja operatiivisen johtamisen ja ohjauksen piiriin. Ohjaus on tässä muodossaan aivan liian yksityiskohtaista sekä sote-maakunnan että yhteistyöalueen tasolla.

Riittävän oman palvelutuotannon osalta on huomioitava, että järjestämislain 8§ ei välttämättä sellaisenaan turvaa riittävää järjestämisvastuun toteutumista, jos asiaa tarkastelee puhtaasti kyseisen pykälän näkökulmasta. On epäselvää, mikä on riittävä oma palvelutuotanto, joka turvaa järjestämisvastuuta. Järjestämisvastuuta voidaan myös turvata hyvin toteutetuilla suunnitelmin ja sopimuksin ulkoa hankitun palvelutuotannon kanssa. Sote-maakunta ei voi ylläpitää palvelutuotantoa ja resursseja pelkästään turvaamista ja varautumista varten. Taloudellisesti

järkevät palvelutuotannon tavat ovat erilaiset eri palvelujen alueilla ja vaade riittävästä omasta palvelutuotannosta ei saa pakottaa sote-maakuntaa ylläpitämään epätarkoituksenmukaista palvelurakennetta. Esimerkiksi joidenkin erityisryhmien asumispalveluissa kunnat ovat laajasti markkinariippuvaisia eikä omaa riittävää palvelutuotantoa juurikaan ole. Ei ole kuitenkaan tarkoituksenmukaista, että näissä kyseisissä palveluissa sote-maakunnalla olisi omaa palvelutuotantoa, sillä esimerkiksi asumispalvelut vaativat myös isoja investointeja.

Lausuntopyyntöissä tiedustellaan myös järjestämislain 12 §:n sääntely ostopalvelujen hankkimisesta ja 12 a §:n sääntely vuokratyövoiman käytöstä tarkoituksenmukaisuutta. Yhdenvertaisuus ja tarkoituksenmukainen palvelujen tuottaminen määritellään tilanteiksi, jolloin sote-maakunta voi hankkia palveluja yksityisiltä. Hallituksen esityksen perusteluissa keskitytään pääosin määrittelemään tilanteita, joissa näin ei voi tehdä. Lain yleisperusteluissa on jäänyt varsin epämääräiseksi se, missä tilanteissa yksityisten palvelun tuottajien palveluja voidaan käyttää - ja erityisesti milloin näin ei voida tehdä. Käytännössä eri palvelusektoreilla yksityisten ja julkisten palvelujen rakenne ja työnjako on syntynyt vuosien varrella erilaisista syistä. Nämä syyt ovat usein strategisia ja tavoitteellisia. Joitain palveluja on tuotettu tehokkaammin yksityisellä sektorilla, joissain tapauksissa ei ole ollut tarkoituksenmukaista kehittää kapeaa erityisosaamista julkiselle sektorille. Yksityisten palvelujen käyttö on ollut myös palvelustrateginen valinta, jossa on tavoitteellisesti pyritty monituottajamalliin ja siitä koituviin hyötyihin - kuten vertailun ja benchmarkin saamiselle omalle palvelutuotannolle. Lainsäädännössä §12 osalta olisi syytä mainita se, että yksityisten tuottajien palveluja voidaan käyttää myös sote-maakunnan palvelustrategiaan pohjautuvista perusteluista käsin. Näin pykälän käsite "tehtävien tarkoituksenmukainen hoitamisen" sisältö tulisi tarkennettua, että se voi sisältää myös palvelurakenteen strategisen kehittämisen monituottajamallilla. Julkista ja yksityistä toimintaa ei tulisi lähtökohtaisesti asettaa toisiaan vastaan, vaan ne tulisi nähdä toinen toisiaan täydentävinä.

On lisäksi huomioitava, että 12 §:n sääntely koskien terveydenhuoltolain 40 §:n 1 ja 3 momentin mukaisten palvelujen osalta on liian rajaava. Sote-maakunnalle tulisi mahdollistaa vuokratyövoiman käyttö niiden palvelujen osalta, joissa vuokratyövoiman käyttö tukee tarkoituksenmukaista palvelun toteuttamista edellyttäen toki, että julkista valtaa ei siirry pois viranhaltijoilta.

Lainsäädäntöehdotuksessa Järjestämislain 12 §:n 3 momentissa on nimenomaisesti säädetty, että tietyt erikoissairaanhoidon liittyvät tehtävät on osoitettava virkasuhteen lääkärin hoidettavaksi. Näitä ovat mm. sairaalaan ottamista ja siihen liittyvän hoidon tarpeen arviointia ja hoitoratkaisuja koskevat päätökset. Näitä tehtäviä ei voitaisi sopimuksen perusteella tai muutoinkaan siirtää yksityisen palveluntuottajan työsuhteen henkilöstön hoidettavaksi.

Ehdotuksessa on kokonaan sivuutettu vakiintunut tulkinta julkisen vallan käytöstä terveydenhuollossa. Aihetta on käsitelty mm. apulaisoikeusasiamiehen päätöksessä 4.3.2010 (dnro 711/2/09) ja korkeimman hallinto-oikeuden päätöksissä KHO:2012:63 ja KHO:2008:78. Vakiintuneen tulkinnan mukaan hoi-tosuhte pääsääntöisesti perustuu potilaan omaan päätökseen hoitoon hakeutumisesta. Potilaan tiedonsaantioikeutta ja itsemääräämisoikeutta koskeva sääntely osoittaa hoitosuhteessa olevan kysymys luottamussuhteesta, joka nojautuu paitsi lääketieteellisesti

perustellun ja asiantuntevan hoidon turvaamiseen myös potilaan tahdon ja näkemysten huomioon ottamiseen hoidossa sekä pyrkimykseen saavuttaa yhteisymmärrys hoidollisissa kysymyksissä. Hoitosuhdetta koskevia ratkaisuja ei voida luonnehtia sellaiseksi yksipuoliseksi määräämiseksi potilaan oikeuksista tai eduista mitä julkisen vallan käytöllä tarkoitetaan. Poikkeuksen muodostavat sellaiset ratkaisut, jolla rajoitetaan potilaan itsemääräämisoikeutta, esimerkiksi pakkohoitoa koskeva päätös.

Julkisen vallan käytön laajentaminen ehdotuksen mukaisesti olisi ristiriidassa muun muassa potilaan oikeuksia koskevan kotimaisen ja EU-lainsäädännön kanssa. Ehdotuksessa ei ole lainkaan pohdittu, miten julkisen vallan käytön laajennettu tulkinta vaikuttaa potilaan oikeuksiin. Vakiintuneen tulkinnan mukaan sellaiset hoitotoimenpiteet, joista lääkäri päättää yhdessä potilaan kanssa ja joissa potilaan oma hoitotahto on ratkaiseva, eivät kuulu julkisen vallankäytön piiriin. Näitä ovat muun muassa sairaalaan ottamista ja hoidon tarpeen arviointia koskevat toimenpiteet. Mikäli katsotaan, että em. hoitotoimenpiteet jatkossa ovat julkisen vallan käyttöä, potilaan hoitotahdon merkitys vähenee ja virkälääkäri voisi päättää esimerkiksi sairaalaan ottamisesta tai hoitotoimenpiteistä potilaan ilmaiseman tahdon vastaisesti. Tämä olisi ristiriidassa esimerkiksi potilaan oikeuksia koskevan lain 4a §:n kanssa, jonka mukaan tutkimusta ja hoitoa koskeva suunnitelma on laadittava yhteisymmärryksessä potilaan kanssa. Vastaavia potilaan oikeudet turvaavia säännöksiä on myös terveydenhuoltolaissa (mm. 47 § ja 48 §) ja EU:n potilaan oikeuksia koskevissa säännöksissä (direktiivi 2011/24/EU).

Sote-maakuntien yhteistyöaluetta ja yhteistyösopimusta koskeva 33–36 §:n sääntely: Jos yhteistyöalue-tasoista yhteistyötä ryhdytään ohjaamaan liikaa valtioneuvoston taholta, estää tämä sote-maakuntien itsehallintoon perustuvan oikeuden sopia mm. työnjaosta, investoinneista ja muusta yhteistyöstä keskenään maakuntien omista ja yhteisesti määritellyistä intresseistä käsin. Sote-maakuntien autonomian turvaamiseksi tulee rajata valtioneuvoston viimekätistä mahdollisuutta päättää yhteistyötason yhteistyöstä (35§ 5mom, 36§).

Lainsäädännöstä tulisi kokonaisuudessaan karsia merkittävästi sellaisia ohjauksellisia elementtejä, jotka ulottuvat sote-maakunnan autonomian sekä strategisen ja operatiivisen johtamisen ja ohjauksen piiriin. Ohjaus on tässä muodossaan aivan liian yksityiskohtaista sekä sote-maakunnan että yhteistyöalueen tasolla.

49 §:n sääntely valmiuskeskuksesta: Valmiuskeskukselle tulisi taata tosialliset edellytykset ei pelkästään terveydenhuollon vaan myös sosiaalihuollon osalta. Useimmat arkiset valmius- ja varautumistehtävät edellyttävät toimintavalmiutta sosiaalihuollon palvelujen osalta, kuten olemme esimerkiksi pandemiati-lanteessa havainneet

Kaupunki yhtyy Kuntaliiton lausuntoon, jossa todetaan seuraavaa: Kuntien merkittävä rooli hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä tulee huomioida ja varmistaa, että kunnilla on sen toteuttamiseksi riittävät taloudelliset resurssit ja osaaminen. Kuntaliitto pitää kunnille suunnattavaa

erillistä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rahoitusta myönteisenä ja katsoo että sen toimivuutta ja vaikutuksia tulee seurata.

Kunnan ja sote-maakunnan välisen yhteistyön varmistamiseen ei lakiluonnoksessa ole kiinnitetty riittävästi huomiota. Erityisen tärkeää yhteistyö on sote-maakunnan ja kunnan yhteisillä asiakaspinoilla, joissa vaikuttavalla yhteistyöllä on mahdollista edistää asiakkaiden hyvinvointia ja terveyttä sekä hillitä sote- kustannusten kasvua. Yhteisiä asiakaspintoja on mm. lasten ja perheiden palveluissa, nuorten työpajapalveluissa, työllisyyden hoitoon liittyvissä tehtävissä ja maahanmuuttopalveluissa.

Kysymyksiä pelastustoimen järjestämislaista

25. Lain 8 §:ssä ehdotetaan säädettävän pelastustoimen järjestämisen valtakunnallisista tavoitteista. Säännöksessä luetellaan asiat, jotka valtakunnallisissa strategisissa tavoitteissa on määriteltävä. Luettelo ei ole tyhjentävä. Ovatko säännöksessä luetellut kohdat tarkoituksenmukaisia?

kyllä pääosin

26. Mikä pitäisi lisätä/mikä pitäisi poistaa?

Tietojärjestelmiin liittyvistä investoinneista olisi tärkeä tehdä kansallinen tiekartta kuten sosiaali- ja terveydenhuollon osalta ja huolehtia strategian mukaisten tavoitteiden rahoittamisesta. Jos pelastustoimen kustannustehokas järjestäminen halutaan turvata myös tulevaisuudessa, olisi tavoitteissa hyvä huomioida myös tavoitteet sopimuspalokuntayhteistyön osalta.

27. Lain 13 §:ssä ehdotetaan säädettävän sote-maakunnan seuranta- ja arviointivelvollisuudesta. Lisäksi lain 16 §:ssä ehdotetaan säädettävän sote-maakunnan pelastustoimen omavalvonnasta. Onko sote-maakunnille ehdotettu seuranta-, arviointi- ja omavalvontakokonaisuus tarkoituksenmukainen?

kyllä pääosin [On huomattava, että arviointivelvollisuus voi tuoda uuden, nykyistä raskaamman tehtävän pelastustoimen järjestämiseen.]

28. Pelastustoimen järjestämislain 5 pykälässä säädetään tehtävien kokoaminen suurempiin kokonaisuuksiin, jos se on välttämätöntä palvelujen saatavuuden, yhdenmukaisuuden tai laadun turvaamiseksi taikka tehtävien vaativuuden tai niistä johtuvien suurten kustannusten perusteella. Ovatko säännöksessä esitetyt koottavat tehtävät perusteltuja?

kyllä pääosin

29. Mitä kansainvälisessä pelastustoiminnassa hyödynnettäviä erityisresursseja (kalusto, muodostelmat) olisi tarkoituksenmukaista koota jonkun maakunnan/maakuntien hoidettavaksi?

Turhaa keskittämistä tulisi välttää vaan erityisresursseihin liittyvää osaamista ja suorituskykyä tulisi olla riittävän monella maakunnalla. Olisi järkevää, että erityisresursseja kyettäisiin myös hyödyntämään pelastuslaitosten päivittäisessä toiminnassa.

30. Mitä kansainvälisen avunannon ja vastaanottamisen edellyttämiä toimintoja (hälyttäminen, varustaminen jne.) olisi tarkoituksenmukaista koota johonkin maakuntaan/maakuntiin ja jos kyllä, mihin maakuntaan/maakuntiin?

Ensisijaisesti tulisi tunnistaa kansallisen valmiuden skenaarioiden perusteella ne toiminnot, jotka olisi tarkoituksenmukaista koota ja hyödyntää näitä toimintoja kansainvälisessä avunannossa, huomioiden mm. maantieteelliset erityispiirteet. Vrt. kysymys 29.

31. Pelastustoimen järjestämislain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

-

32. Muut vapaamuotoiset huomiot pelastustoimen järjestämislaista.

Pelastustoimi ja toiminnallisesti sen sisällä oleva ensihoito on säädelty erillisissä laeissa. Valtioneuvoston ja valtion ohjaus tulisi valtioneuvoston raja-aidoista huolimatta olla yhteneväistä ja saumatonta, jotta sote-maakuntien toiminta ja toiminnan ohjaus olisi tarpeenmukaista.

Lain 13 §:ssä ehdotetaan säädettävän sote-maakunnan seuranta- ja arviointivelvollisuudesta. On huomattava, että arviointivelvollisuus voi tuoda uuden, nykyistä raskaamman tehtävän pelastustoimen järjestämiseen ja tältä osin myös järjestämisen kustannuksiin.

Kysymyksiä voimaanpanolaista

33. Sote-maakuntien aluejaon pohjana on kuntaperusteinen maakuntajako, josta säädetään voimaanpanolain 5 §:ssä. Onko ehdotettu aluejako tarkoituksenmukainen sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen näkökulmasta?

kyllä pääosin

34. Sote-maakuntarakennelain 3 §:n mukaan maakuntajako toimii nykyiseen tapaan myös muiden valtion aluejakojen perustana. Lisäksi maakuntajako toimii maakuntien liittojen toimialuejaon pohjana. Onko ehdotettu 5 §:n mukainen aluejako tarkoituksenmukainen muun aluehallinnon näkökulmasta?

kyllä pääosin

35. Lakiehdotuksessa Etelä-Savon ja Pohjois-Savon maakuntia ehdotetaan muutettavaksi siten, että Enonkoski, Rantasalmi, Savonlinna ja Sulkava siirtyisivät Etelä-Savosta Pohjois-Savo. Muutos vaikuttaa sekä sote-maakuntaan että valtion aluejakojen pohjana olevaan maakuntajakoon. Mihin maakuntaan näiden kuntien tulisi kuulua ja mitä vaikutuksia vaihtoehtoilla olisi lausunnonantajan toimintaa:

-

36. Lakiehdotuksessa Uudenmaan maakunnan alueella sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä vastaisi neljä sote-maakuntaa (Itä-Uusimaan sote-maakunta, Keski-Uusimaan sote-maakunta, Länsi-Uusimaan sote-maakunta, Vantaa-Keravan sote-maakunta) sekä Helsingin kaupunki, joka ei kuuluisi mihinkään sote-maakuntaan. Muiden aluejakojen osalta Uudenmaan nykyinen maakunta olisi yksi kokonaisuus. Onko ehdotettu sääntely aluejakojen näkökulmasta tarkoituksenmukainen?

ei kantaa

37. Turvaako väliaikaisten toimielinten kokoonpano ja laissa säädetyt tehtävät uudistuksen toimeenpanon (7 - 8 §)?

kyllä pääosin

38. Voimaantulolain 4 luvun mukaan sairaanhoitopiirien ja erityishuoltopiirien kuntayhtymät, sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen tehtäviin liittyvä kuntien ja eräiden kuntayhtymien irtain omaisuus, lomapalkkavelka ja sopimukset siirtyvät sote-maakunnille. Kuntien toimitilat ja kiinteistöt jäävät kuntien omistukseen. Onko omaisuusjärjestelyjä koskeva ratkaisu hyväksyttävä?

kyllä pääosin

39. Voimaantulolain 4 luvussa säädetään kuntien oikeudesta saada valtiolta korvaus uudistukseen liittyvien omaisuusjärjestelyjen aiheuttamista välittömistä kustannuksista sekä korvausmenettelyistä. Korvaus kohdistuisi ensisijaisesti kunnille ja kuntayhtymille jääviin omaisuuseriin, esimerkiksi siirtymäajan jälkeen käytöstä poistuvien toimitilojen kustannuksiin. Onko kompensatiosääntely hyväksyttävä?

kyllä pääosin

40. Voimaantulolain 17 §:n mukaan kunnallisia sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen palveluja tuottavissa organisaatioissa työskentelevä henkilöstö siirtyisi maakuntien palvelukseen liikkeenluovutuksen periaatteiden mukaisesti. Lisäksi henkilöstö, joka muualla kunnan hallinnossa tai tukipalveluissa tekee pääasiallisesti sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä, siirtyisi maakuntien palvelukseen. Onko henkilöstön siirtymisestä esitetty säädettäväksi henkilöstön aseman näkökulmasta tarkoituksenmukaisesti?

kyllä pääosin

41. Onko 28 §:n mukainen ulkoistamissopimusten mitättömyyttä koskeva sääntely perusteltu ja turvaako se osapuolten aseman riittävästi?

ei pääosin

42. Turvaako Kärkullan toiminnan jakamista koskevat ehdotukset sen toiminnan jatkuvuuden sote-maakuntien toimintana?

-

43. Uudistus tulisi ehdotuksen mukaan voimaan vuoden 2023 alusta. Onko uudistus toteutettavissa uudistuksessa ehdotetussa aikataulussa?

ei

44. Voimaantulolain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

Voimaantulolaki, 28§: 28 §:n sääntely sisältää nyky muodossa lainsäädännöllisiä ja sopimusoikeudellisia riskejä. Omaisuuden perustuslainsuoja turvaa sopimussuhteiden pysyvyyttä. Oikeustoimien pysyvyyden suojan taustalla on ajatus oikeussubjektien perusteltujen odotusten suojaamisesta taloudellisissa asioissa. Perusteltujen odotusten suojaan on perustuslakivaliokunnan

käytännössä katsottu kuuluvan oikeus luottaa sopimussuhteen kannalta olennaisia oikeuksia ja velvollisuuksia sääntelevän lainsäädännön pysyvyyteen. Sopimussuhteesta ei pääsääntöisesti voida säännellä sellaisella tavalla, joka kohtuut-tomasti heikentää sopimusosapuolten oikeusasemaa. Kielto puuttua taannehtivasti sopimussuhteiden koskemattomuuteen ei ole kuitenkaan valiokunnan käytännössä muodostunut ehdottomaksi (PeVL 41/2010). Perustuslakivaliokunta on aiemmin arvioinut omaisuudensuojaan puuttuvaa sääntelyä perus-oikeuksien yleisten rajoitusedellytysten (sääntelyn tarkoituksen hyväksyttävyyden, sääntelyn oikeasuhtaisuus) kannalta (PeVL 36/2010).

Pykälä ehdottaa sopimusten mitättömyydelle kahden vuoden siirtymäaikaa järjestämislain voimaantulosta lukien. Ehdotetun lainsäädännön kannalta ongelmalliset ostopalvelusopimukset ja kokonaisulkoistussopimukset eivät välttämättä ole toisiinsa nähden yhteismitallisia, vaan sopimustyypeissä voi olla merkittäviä eroja. Esimerkiksi kokonaisulkoistussopimuksissa jotkut palveluntuottajista ovat voineet sopimuksen allekirjoituksen jälkeen investoida merkittävästi palvelun tuottamiseen luottaen siihen, että sopimus pysyy voimassa sovitun ajan. Jälkikäteen puuttuminen sopimuksen voimassaoloon lain nojalla ja sopimuksen toteaminen mitättömäksi on erittäin raju ja poikkeuksellinen toimenpide. Elinkeinonharjoittajilla ei ole välttämättä ehdotetussa kahden vuoden siirtymäajassa riittävää aikaa sopeuttaa toimintansa muuttuviin olosuhteisiin. Tämän vuoksi sääntelyssä on perusteltua harkita siirtymäajan pidentä-mistä. Kaksi vuotta ei ole tietyissä tapauksissa riittävän pitkä aika ja voi johtaa kohtuuttomiin seurauksiin elinkeinonharjoittajan näkökulmasta.

Pykäläehdotuksen mukaan yksityisellä palveluntuottajalla on oikeus saada maakunnalta korvaus välittömästä vahingosta, joka sille on aiheutunut sopimuksen täyttämiseksi tehdyistä merkittävistä ja tarpeellisista investoinneista. Edellytyksenä korvauksen saamiselle on, että investoinnit jäävät sopimuk-sen mitättömyyden vuoksi palveluntuottajalle kokonaan tai osittain hyödyttömiksi eikä palveluntuottaja ei ole voinut varautua tähän. Sääntely jää tältä osin epäselväksi ja tulee aiheuttamaan vaikeita tulkinta-kysymyksiä. Mikä on merkittävä ja tarpeellinen investointi? Kuka määrittelee, milloin investointi on pal-veluntuottajalle kokonaan tai osittain hyödytön? Voidaanko korvaus aina evätä sillä perusteella, että palveluntuottajan olisi pitänyt osata varautua investointiin? Pykälän sääntelyä ja korvausvastuuta on syytä selventää ja määritellä asia yksityiskohtaisemmin. Joka tapauksessa valtion on aina vastattava tällaisista maakunnan vastuulle tulevista korvausvastuista erillisrahoituksella.

Sopimusten pysyvyyden periaate on yksi sopimusoikeuden kulmakivistä. Ehdotettu sääntely voimaantulolain 28 §:ssä murtaa tätä periaatetta vakavasti ja muodostaa varsinkin elinkeinonharjoittajien näkökulmasta vaarallisen ennakkotapauksen ja aiheuttaa tulevaisuudessa epävarmuutta julkisyhteisöjen luo-tettavuudesta sopimuskumppanina. Tämän kaltaista sääntelyä pitäisi pääsääntöisesti pyrkiä kaikin keinoin välttämään. Jos ehdotettu sääntely on pakko ottaa lakiin mukaan, sääntelyn on oltava tarkkarajaista, poikkeuksellista ja laajasti ja yksityiskohtaisesti perusteltua.

Voimaantulolaki, 53§ kunnan tuloveroprosentti: Kunnanvaltuuston on määrättävä vuoden 2023 tuloveroprosentiksi vuoden 2022 tuloveroprosentti vähennettynä 12,63 prosenttiyksiköllä. Kunnan

oikeus päättää veroprosentistaan kuuluu perustuslaissa turvatun kunnallisen itsehallinnon ytimeen. Kaikenlainen kunnan verotusoikeuteen puuttuminen merkitsee myös riskiä, että kunnille myönnettyjen lainojen korko nousee.

45. Muut vapaamuotoiset huomiot voimaanpanolaista.

Suunnitellun aikataulun mukaan esitykseen liittyvät lait on tarkoitettu tulevan voimaan pääosin vuoden 2023 alusta lukien, voimaanpanolaki 1.7.2021. Ensimmäiset maakuntavaalit järjestettäisiin tammikuussa 2022 ja vaaleissa valittavan maakuntavaltuuston toimikausi alkaisi 1.3.2022. Väliaikaiset sote-maakuntien valmistelutoimielimet vastaisivat sote-maakunnan toiminnan ja hallinnon käynnistämisen valmistelusta, kunnes sote-maakuntavaltuusto on valittu ja sote-maakuntahallitus on aloittanut toimintansa.

Sote-maakuntien perustaminen ja niiden toiminnan käynnistäminen on erittäin mittava muutosprosessi, joka edellyttää poikkeuksellisen huolellista valmistelua. On todettava, että aikataulu on erittäin haasteellinen, ellei mahdoton niissä maakunnissa, joissa ei ole valmiina sosiaali- ja terveydenhuollon maakunnan kattavaa kuntayhtymää. Uudistuksessa olisi hyödynnettävä siirtymäaikaa palvelujen turvaamiseksi. Erityisesti erinäisten siirtojen omaisuuteen ja sopimuksiin liittyen sekä sote-maakunnan tarvitsemiin tietojärjestelmiin liittyen osalta haasteellinen. Lisäksi toimintaympäristössä tapahtuvat yllättävät muutokset, mm. covid-19 pandemian vaikutukset, voivat osaltaan vaikeuttaa muutosprosessin nopeaa läpivientä.

On huomattava, että uudistuksen vaikutukset ovat moniulotteiset ja sen toteuttamiseen liittyy edelleen sekä paljon epävarmuuksia ja riskejä, mitkä vaikeuttavat varautumista mahdolliseen toimeenpanon käynnistämiseen. Uudistuksen toimeenpano suunniteltu liian nopeaksi eikä ole toteutettavissa muutosprosessin mittavuuden huomioon ottaen esitetystä aikataulusta. Koska vaiheistaminen lainsäädännön luonteesta johtuen ei ole mahdollista, sote-maakuntien toiminnan käynnistäminen vuoden 2024 alusta olisi realistisempi vaihtoehto, joka antaisi aikaa maakunnille, joilla ei ole toteutettu integraatiota jo valmiiksi. Lausuntopyyntöissä tiedustellaan, turvaako väliaikaisten toimielinten kokoonpano ja laissa säädetyt tehtävät uudistuksen toimeenpanon (7 - 8 §). Lakiehdotuksen tasolla kyllä. Aikajänne väliaikaisen valmistelun ja varsinaisen palvelutuotannon käynnistymisen välillä on epärealistisen nopea.

Voimaanpanolain 4 luvun mukaan sairaanhoitopiirien ja erityishuoltopiirien kuntayhtymät, sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen tehtäviin liittyvä kuntien ja eräiden kuntayhtymien irtain omaisuus, lomapalkkavelka ja sopimukset siirtyvät sote-maakunnille. Kuntien toimitilat ja kiinteistöt jäävät kuntien omistukseen. Esityksen tavoitteena on, että omaisuusjärjestelyt eivät saa vaarantaa rahoitusperiaatteen toteutumista kuntien jäljelle jäävissä tehtävissä. Uudistuksessa on pyrittävä varmistamaan kuntien tasapuolinen kohtelu sekä välttämään mahdollisuuksien mukaan sellaisia ratkaisuja, joissa kuntien tekemät erilaiset organisatoriset päätökset tai palvelujen järjestämisen tavat vaikuttaisivat lopputulokseen. Tavoitteena on lisäksi paikallisten olosuhteiden huomioon ottaminen siten, että on mahdollista säilyttää toimivien maakunnallisten kuntayhtymien ratkaisut. Omaisuuden siirtoja käsittelevässä taustamuistiossa todetaan, että tulevaisuudessa mahdollisesti

käyttämättömiksi jäävät toimitilat saattaisivat joissakin kunnissa muodostua kuntatalouden kannalta ongelmallisiksi. Kuntien vastuulle jäisivät investointeihin otetut velat, mikä aiheuttaa ongelmia kuntatalouteen. Esitetty kompensaatiosääntely koskisi toimitiloja muttei tarpeettomaksi jäävää irtainta omaisuutta. Lisäksi 31§ mukainen alijäämien kattaminen on nykyisessä ja tulevassa kuntataloustilanteessa erittäin haasteellinen. Voimaanpanolain mukainen sääntely näkyisi kuntien peruspääoman pienenemisenä ja se vaikuttaisi kuntien omavaraisuusasteeseen. Esitetty ratkaisu on sinänsä hyväksyttävä, mutta sen riittävyttä on vaikea arvioida. On selvää, että kunnille jää tässä ratkaisussa kannettavakseen kiinteistöriski huomioiden siirtymäkauden (3+1v). Sote-maakunnan osalta ratkaisu hyväksyttävä mutta kuntien osalta riskien pienentämiseen tulisi kiinnittää huomiota.

Voimaanpanolain 4 luvussa säädetään ns. kompensaatiosääntelystä eli kuntien oikeudesta saada valtiolta korvaus uudistukseen liittyvien omaisuusjärjestelyjen aiheuttamista välittömistä kustannuksista sekä korvausmenettelyistä. Korvaus kohdistuisi ensisijaisesti kunnille ja kuntayhtymille jääviin omaisuuseriin, esimerkiksi siirtymäajan jälkeen käytöstä poistuvien toimitilojen kustannuksiin. Kompensaatiosääntely hyväksyttävyyttä arvioitaessa on todettava, että ulkoiset epävarmuustekijät palveluverkkomuutoksiin valinnanvapausmallista luopumisen myötä ovat pienemmät kuin Juha Sipilän hallituskaudella valmistellussa esityksessä. Ehdotettu kompensaatiosääntely on sinänsä hyväksyttävä. Eri asia on, onko se kuntien kohdalla riittävä. Ehdotuksessa valtio korvaisi omaisuusjärjestelyistä aiheutuneita kustannuksia kunnille täysimääräisesti siltä osin, kun kyse on 0,7 prosenttiyksikön veronkorotuspainetta ylittävästä osuudesta. Jos korvausraja ylittyy ja kunnan tuloveroprosentti on korvauksen hakemisvuonna vähintään 2,0 prosenttiyksikköä korkeampi kuin kaikkien kuntien painotettu keskimääräinen tuloveroprosentti, kunnalla on lisäksi oikeus saada 1 momentissa tarkoitettua korvausta kolme neljäsosaa korvausrajan alittavalta osalta.

Kaupunki yhtyy Kuntaliiton lausuntoon, jossa todetaan seuraavaa: Ehdotettu kunnille maksettavan kompensaaion laukaiseva taloudellisten menetysten raja-arvo (0,7 prosenttiyksikköä laskennallisesta kunnallisveron korotustarpeesta) on liian korkea. Kompensaatiota laskettaessa tulee myös ottaa huomioon esityksestä poiketen kaikki omaisuuslajit. Korvauksen tulee siten kattaa myös kuntien osuudet maakunnille siirtyvien kuntayhtymien peruspääomasta sekä maakunnille kunnilta siirtyvä sote -irtaimisto, jonka arvo on oletettavasti valtakunnassa satoja miljoonia euroja. Tätä on edellyttänyt myös eduskunnan perustuslakivaliokunta (PeVL 65/2018 vp).

Esityksen mukaan mainittuja omaisuuden siirtoja ei otettaisi korvausta laskettaessa huomioon, koska ne voitaisiin kuitata alentamalla kuntien peruspääomaa eivätkä siten olisi tulosvaikutteisia. Kuntaliitto toteaa, että tarkoituksena on kompensoida kunnille omaisuuden siirroista aiheutuvia taloudellisia menetyksiä. Taloudellinen menetys on reaalin riippumatta siitä, käsitelläänkö se tilinpäätöksessä tulosvaikutteisesti vai taseessa peruspääoman alenemisenä.

Kuntaliitto ehdottaa viime hallituskaudella käsittelyssä olleeseen hallituksen esitykseen antamaansa lausuntoa vastaavasti, että korvaus myönnetään, jos kunnan taloudellinen menetys on vähintään kolme miljoonaa euroa tai jos se vastaa vähintään 0,25 prosenttiyksikön laskennallista korotustarvetta kunnan tuloveroprosenttiin.

Kysymyksiä maakuntien rahoituslaista

46. Valtio rahoittaa pääosin perustettavien sote-maakuntien toiminnan, eli vastuu sosiaali- ja terveystalouden ja pelastustoimen rahoittamisesta osoitetaan valtiolle. Onko ratkaisu uudistuksen tavoitteiden näkökulmasta tarkoituksenmukainen?

kyllä pääosin

47. Valtion rahoituksen taso kullekin varainhoitovuodelle perustuu lähtökohtaisesti sote-maakuntien edellisen vuoden laskennallisiin kustannuksiin. Valtion rahoituksen tasoa korotetaan vuosittain arvioidun palvelutarpeen muutoksen (7§), kustannustason (hintojen) (8 §), tehtävämuutosten (9 §) sekä toteutuneiden kustannusten perusteella (10 §). Palvelutarpeen muutoksen osalta esitykseen sisältyy valtion rahoituksen kasvua osittain hillitsevä tekijä siten, että arvioidusta tarpeen muutoksesta huomioidaan 80 %:n osuus kolmannelta vuodelta lähtien (36 §). Lisäksi sote-maakunnalla on oikeus lisärahoitukseen, edellyttäen, että lain 11 §:ssä tarkoitettut edellytykset täyttyvät. Onko sote-maakunnilla riittävät taloudelliset edellytykset suoriutua lakisääteisistä tehtävistä?

kyllä pääosin

48. Ovatko sote-maakuntien valtion rahoituksen *sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävien* rahoituksen määräytymistekijät (luku 3) ja niiden painokertoimet perusteltuja?

ei kantaa

49. Ovatko sote-maakuntien valtion rahoituksen *pelastustoimen tehtävien* rahoituksen määräytymistekijät (luku 4) ja niiden painokertoimet perusteltuja?

kyllä pääosin

a) Onko maakuntien rahoitukselle vuosille 2023–2029 esitetty siirtymäaika riittävä?

ei

b) Onko toistaiseksi pysyvä enimmäismuutostasaus kannatettava?

ei

51. Valtion rahoitus maksetaan sote-maakunnalle kuukausittain viimeistään kuukauden ensimmäisenä päivänä. Varainhoitovuoden tammikuussa ja kesäkuussa maksetaan molempina 2/12 koko vuoden rahoituksesta ja muina kuukausina jäljelle jäävä rahoitus yhtä suurina erinä (25 §). Sen lisäksi vuoden 2023 rahoituksen tammikuun maksuerästä puolet maksetaan sote-maakunnalle vuoden 2022 joulukuun 1 päivänä (37 §). Onko rahoituksen maksatuksen aikataulu maksuvalmiuden ja kassan hallinnan kannalta tarkoituksenmukainen?

kyllä pääosin

52. Maakuntien rahoituslain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

-

53. Muut vapaamuotoiset huomiot maakuntien rahoituslaista.

Uudistuksen tavoitteiden näkökulmasta valtion rahoitusta voidaan pitää tarkoituksenmukaisena, jotta uudistus saadaan toteutettua kohtuullisessa ajassa. On tärkeää, että tulevaisuuden rahoitusratkaisusta mm. verotusoikeus tutkitaan huolellisesti, jotta sote-maakunnalle jäisi jatkossa tosiasiallinen mahdollisuus palvelujen järjestämisen turvaamiseen. Verorahoitus ilman vahvoja valtion tasausmekanismeja ei kuitenkaan ole mahdollinen, sillä maan eri alueilla verorahoituksen keräämiselle on erilaiset edellytykset. On lisäksi syytä huomioida, että kokonaisvaltaisen rahoitusratkaisun rinnalla terveyspalvelujen moni-kanavaisen rahoituksen yksinkertaistamiselle on olemassa selkeä tarve.

Vuosille 2023–2029 esitetty siirtymäaika on liian pitkä. Kanta-Hämeen osalta tehokkaasti hoidetusta sotesta rangaistaan useamman vuoden ajan, rahoituksen heikennyksen jäädessä loppujen lopuksi pysyväksi. Tietämättä tulevien vuosien laskelmaa yleiskatteellisesta, tarveperustaisesta rahoituksesta, on vaikea arvioida sote-maakuntien kykyä selviytyä järjestämistehtävästään. Maakunnalla tulisi olla vahvempi aloiteoikeus lisärahoitusprosessissa. Lisäksi siirtymäajan talousarvion määräytymisperusteissa ole huomioitu riittävällä tavalla muutuskustannuksia. Vuosien 2023 ja 2024 sote-maakuntien rahoituksessa tulee huomioida muutuskustannukset ja tästä on tehtävä kirjaukset lakiin. Poikkeussäännös 36 §, jossa palvelutarpeen 1,2 % lisäkustannukset huomioidaan vuosien 2023 ja 2024 talousarvioissa ei riitä sote-maakunnan perustamiseen ja käynnistämiseen liittyvien siirtymäkustannusten kattamiseen. Siirtymä-kustannukset tulevat olemaan merkittäviä niillä alueilla, jossa soten järjestämisvastuu on yhä hajautettuna kunnille ja kuntayhtymille. Sote-uudistuksen tavoitteiden toteutumisen ja pitkäjänteisen vaikuttavuuden, laadun ja kustannustehokkuuden varmistaminen edellyttävät sosiaali- ja terveydenhuollon tutkimus-, koulutus- ja kehittämistoiminnan rakenteiden ja resurssien turvaamista sote-maakunnassa. Laki-luonnoksen sääntely sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämistoiminnasta sote-maakunnassa edellyttää rakenteiden ja resursoinnin varmistamista koko maan yhtenäisesti kattavaan, kestäväan ja vaikuttavaan kehittämisrakenteeseen. Erityisesti sosiaalihuollon aseman ja resursoinnin turvaaminen muodostuvissa sote-rakenteissa on tärkeää.

Arvioitaessa palvelutarpeeseen perustuvaa rahoitusta voidaan todeta, että sinänsä palvelutarpeeseen nojaava rahoitus kannustaa sote-maakuntia yhdenvertaisempiin palveluihin sekä tehokkaaseen talouskuriin. Toisaalta tässä vaiheessa uudistuksen valmistelua, kun arvioita sote-maakuntien rahoituksen niin sanotuista perusurista ei ole käytössä, on hyvin vaikea arvioida tulevien sote-maakuntien tosiasiallista selviytymistä lakisääteisten tehtävien hoidosta. Lisärahoitusmekanismin tulisi olla sellainen, että se tukisi sote-maakuntien edellytyksiä suoriutua lakisääteisistä tehtävistä jo riittävästi ennakoiden ja ketterästi.

Pelastustoimen määräytymistekijöiden kohdalla olisi hyvä löytää myös palvelujen kustannustehokkaaseen järjestämiseen kannustavia elementtejä, mm. sopimuspalokuntatoiminnan hyödyntäminen. Lisäksi rahoituksessa tulisi huomioida ohjauksen ja kansallisten strategioiden myötä pelastustoimen kasvava tehtävämäärä.

Kuntien rahoitusta koskeva lainsäädäntö

54. Ovatko valtionosuusjärjestelmään esitetyt, sote-uudistuksesta aiheutuvien merkittävien kuntakohtaisten muutosten lieventämiseksi esitetyt tasausjärjestelyt hyväksyttäviä ja riittäviä (laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta 29 ja 30 §)?

ei pääosin

55. Ovatko valtionosuuskriteerit sekä niiden painotukset yleisesti ottaen perusteltuja (laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta, luku 2 sekä luonnos valtioneuvoston asetukseksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta)?

kyllä pääosin

56. Kuntien rahoitusta koskevan lainsäädännön pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

-

57. Muut vapaamuotoiset huomiot kuntien rahoitusta koskevasta lainsäädännöstä.

Uudistus tulee lähtökohtaisesti tehdä mahdollisimman neutraalisti kuntien kesken. Tämänhetkisten laskelmien pohjalta, huomioon ottaen kuntien yhä haasteellisemmaksi muuttuvan taloustilanteen, olisi pyrittävä ratkaisuun, jossa kuntakohtaiset muutokset eivät olisi merkittävät. On vaikea arvioida uudistuksen yksityiskohtaisia vaikutuksia kuntiin tämänhetkisten laskelmien pohjalta, mutta kokonaisuudessaan muutos on merkittävä. Esiteksen perusteella voidaan todeta, että kunnilla on edessään merkittäviä talouden sopeuttamishaasteita tulevaisuudessa. Sosiaali- ja terveydenhuollon kulujen ollessa nykyiselläänkin korkealla ja verotulojen ollessa alhaalla on ongelmallinen hetki tehdä päätöksiä rahoituspuolelta siirrosta sote-maakunnille.

Kunnalle myönnetään valtionosuuden lisäystä, tai kunnan valtionosuutta vähennetään, jos tehtävien järjestämisvastuun siirtyessä sote-maakunnalle kunnalta siirrettävä tulo ei vastaa sote-maakunnalle siirtyvää kustannusta. Jos kunnalta siirrettävä tulo on suurempi kuin siirtyvä kustannus, kunnalle hyvitetään valtionosuuden lisäyksenä 60 prosenttia tulojen ja kustannusten erotuksesta. Jää epäselväksi, onko maakunnan rahoituksen riittämättömyydellä vaikutuksia kuntien valtionosuuksiin.

Uudistuksessa oletetaan kokonaisuudessaan, että kuntaan jäävät toiminnot ja kustannukset ovat muuttuvia ja välittömästi sopeutettavissa. Uudistuksesta seuraa kuntiin uutta sopeutustarvetta, koska muutoksesta aiheutuu muutuskustannuksia eikä toimintaa ei tosiasiallisesti pystytä sopeuttamaan uutta ti-lannetta vastaavaksi.

Lakiehdotusta tulee muuttaa siten, että kunnille korvataan uudistuksesta tosiasiallisesti aiheutuvat kustannukset ja kustannukset tulee huomioida pidemmällä aikavälillä kuin pelkästään uudistuksen voimaantulovuonna.

Kaupunki yhtyy Kuntaliiton lausuntoon, jossa todetaan seuraavaa: Uudistuksessa veronmaksajan ja valtion asema on kiinnitetty. Myös maakunnat aloittavat toimintansa kunnista siirtyviä kustannuksia vastaavilla tuloilla. Tämä johtaa tilanteeseen, jossa kaikki uudistuksesta aiheutuvat talouden muutosvaikutukset kohdistuvat kuntiin ja kuntatalous toimii näiden muutosvaikutusten tasaajana.

Uudistus muuttaa kaikkien kuntien verotuloja ja valtionosuutta. Lisäksi uudistus voi aiheuttaa suuriakin muutoksia kunnan verorahoituksen rakenteeseen eli verotulojen ja valtionosuuksien suhteeseen. Myös kunnan talouden tasapaino voi muuttua.

Suuria muutoksia esitetään lievennettävän viidellä valtionosuusjärjestelmään sisällytettävällä tasausmekanismilla. Viisiosainen tasausmekanismien kokonaisuus jää pysyväksi osaksi uuden kunnan valtionosuutta.

Kaupunkien ja kuntien elinvoima tulee turvata myös uudistuksen jälkeen

Uudistuksessa kuntien verorahoituksen rakenne säilyy. Kuntien verorahoitus muodostuu myös uudistuksen jälkeen kunnallis- ja kiinteistöverotuloista, osuudesta yhteisöveron tuottoon ja laskennallisista valtionosuuksista. Uudistus kuitenkin muuttaa useassa kaupungissa ja kunnassa verotulojen ja valtionosuuksien suhdetta.

Uudistuksessa kaupunkien ja kuntien suhteellinen velkaantuneisuus lisääntyy. Tällä voi olla vaikutusta kuntien investointien rahoitukseen ja investointikyvyn turvaamiseen.

Akuutit muutokset, esimerkiksi koronaepidemian vaikutuksia kuntatalouteen, tulee huomioida lakiluonnoksessa.

Heikentynyt kuntatalous ja koronavirusepidemia vaikuttavat uudistuksen laskelmiin. Uudistuksen rahoituslaskelmat – kustannusten ja tulojen siirto, kunnan talouden tasapainon muutoksen tarkastelu ja siitä johdettavat pysyvät tasauserat – tehdään poikkileikkauksena.

Kunnista siirretään 19,1 miljardin euron kustannukset ja tulot maakuntiin koronavuosien tietoihin perustuen. Kuntatalouden muuttunut tilanne, erityisesti koronaepidemia vaikuttavat juuri niihin. Koska koronaepidemia vaikuttaa kaupunkien ja kuntien tuloihin erityisesti vuonna 2020 ja menoihin myös vuosina 2021 ja 2022, uudistuksen pysyväksi osaksi kuntien valtionosuuteen jääviä siirto- ja tasausmekanismeja ei voi perustaa näiden vuosien tietoihin. Uudistusta tulee joko siirtää, lakiluonnoksessa esitettyjä laskentavuosia muuttaa tai siirto- ja tasausmekanismien laskennassa käytettävistä tiedoista tulee erottaa koronaepidemian vaikutus sekä tulo- että menopuolelta.

Uudistuksella ei saa olla vaikutusta kunnan talouden tasapainoon: enimmäismuutosten rajaus tulee olla +/- 0 euroa/asukas

Uudistuksen lähtökohtana ja tavoitteena on linjattu, että kuntien talouteen kohdistuvat muutokset nykytilaan verrattuna ovat mahdollisimman pienet. Tämä on todettu myös lakiluonnoksessa.

Kuntien heikentyneen taloudellisen tilanteen ja koronaepidemian talousvaikutusten takia kunnat ovat nyt erilaisessa tilanteessa kuin edellisellä sote-uudistuskierroksella.

Lakiluonnoksessa hyväksytty +/-100 €/as enimmäismuutos on liian suuri muutos ottaen huomioon kuntien tämän hetken taloudellisen tilanteen ja erityisesti koronaepidemian vaikutukset.

Verolainsäädäntö

58. Pidätkö maakuntien rahoituksen keräämiseksi esitettyjä verojärjestelmän muutoksia hyväksyttävänä?

ei kantaa

59. Verolainsäädännön pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

-

60. Vapaamuotoiset huomiot verolainsäädännöstä.

Kaupunki yhtyy Kuntaliiton lausuntoon, jossa todetaan seuraavaa: Voimaanpanolaissa säädetään varainsiirtoverovapaudesta silloin, kun siirretään kuntayhtymät varoineen ja velkoineen sote-maakunnille tai HUS-kuntayhtymälle. Esitetyt muutokset aiheuttavat täysin uuden tilanteen kuntien kiinteistöjen ja toimitilojen hallintaan. Tämä johtaa kenties jo ennen uudistusta, uudistuksen käynnistyttyä tai sidotun vuokra-ajan jälkeen tarpeeseen järjestellä kuntien kiinteistö- ja toimitilaomistuksia uudelleen. Nämä muutostarpeet ovat suoraa seurausta esitetystä lakipaketista ja muutoksista kuntien toimintaan. Nämä kiinteistöjen ja muiden toimitilojen uudelleen järjestelyt ja mahdolliset yhtiöittämiset tulee vapauttaa varainsiirtoverosta uudistuksen yhteydessä niin, että järjestely voidaan toteuttaa verovapaasti vielä sidotun vuokra-ajan (3+1 vuotta) jälkeen.

Maakuntien ja kuntien henkilöstöä koskeva lainsäädäntö

61. Kunnallista henkilöstöä koskevan lainsäädännön soveltamisalaa ehdotetaan muutettavaksi koskemaan myös maakuntien henkilöstöä. Maakuntien työnantajaedunvalvontaa hoitaisi uudella lailla säädettävä Kunta- ja maakuntatyönantajat KT. Onko henkilöstön asemasta ja työnantajaedunvalvonnasta esitetty säädettäväksi tarkoituksenmukaisesti?

kyllä

62. Onko eläkkeiden rahoittamisesta esitetty säädettäväksi tarkoituksenmukaisesti?

kyllä pääosin

63. Vapaamuotoiset huomiot henkilöstön asemasta ja/tai työnantajaedunvalvonnasta sekä eläkkeistä.

Kuntahenkilöstön siirtyminen sote-maakuntien palvelukseen johtaa merkittävään palkkojen harmonisointiin, joissa viimeaikaisissa oikeustapauksissa ollaan päädytty palkkojen harmonisointiin korkeimpiin palkkatasoihin. Käytännössä tämä muodostaa sote-maakuntien aloittamiselle merkittävän taloudellisen riskin ja siksi palkkojen harmonisoinnista olisi säädettävä uudistuksessa erikseen lainsäädännöllä.

Uusimaa-laki

64. Turvaako Uudenmaan erillislaki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen alueella yhdenvertaisesti muuhun maahan verrattuna?

ei kantaa

65. Turvaavatko HUSin lakisääteisiä tehtäviä koskevat säännökset erikoissairaanhoidon järjestämisen sekä yliopistollisen sairaalan tutkimus-, kehittämis- ja opetustehtävät (5 §)?

ei kantaa

66. Onko terveydenhuollon järjestämisvastuun jakautumisesta Uudellamaalla esitetty säädettäväksi tarkoituksenmukaisesti (Uudenmaan sote-maakuntien ja Helsingin kaupungin ensisijainen järjestämisvastuu, HUSin lakisääteiset tehtävät ja HUS-järjestämissopimus; 4, 5 ja 10 §)?

ei kantaa

67. Ovatko Helsingin kaupungin talouden eriyttämistä koskevat säännökset tarkoituksenmukaisia ja riittäviä turvaamaan toiminnan vertailtavuuden muuhun maahan nähden (5 luku)?

ei kantaa

68. Uusimaa-lain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

-

69. Vapaamuotoiset huomiot Uudenmaan erillislaista?

-

Yleishallintoa koskevat lait

70. Yleishallintoa koskevien lakien pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

-

71. Vapaamuotoiset huomiot yleishallintoa koskevasta lainsäädännöstä.

-

Kysymyksiä sote-maakuntarakennelaista

72. Sote-maakuntarakennelaissa säädetään maakuntajaosta, joka toimii myös sote-maakuntien alueiden pohjana. Lisäksi laissa säädetään sote-maakuntien muuttamisesta, joka johtaa myös vastaavalla alueella maakuntajaon muutokseen. Onko esitetty sote-maakuntien ja niiden pohjana olevan maakuntajaon suhde sekä jaon muutosprosessi kriteereineen selkeä ja tarkoituksenmukainen ottaen huomioon maakuntajaon merkityksen muille aluejaoille?

kyllä pääosin

73. Pidättekö esitettyjä edellytyksiä sote-maakuntien muuttamiseksi tarkoituksenmukaisena sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen näkökulmasta? (erityisesti sote-maakuntarakennelain 2, 5 ja 10 §:t)

kyllä pääosin

74. Sote-maakuntarakennelain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

-

75. Muut vapaamuotoiset huomiot sote-maakuntarakennelaista.

-

Maakuntien ohjaus

76. Valtion ohjausta sekä sosiaali- ja terveydenhuollon että pelastustoimen järjestämisessä vahvistettaisiin. Onko tämä uudistuksen tavoitteiden näkökulmasta perusteltua?

ei pääosin

77. Ministeriöt ja maakunta kävisivät vuotuiset neuvottelut, joissa tarkasteltaisiin maakunnan toimintaa ja taloutta toteumatietojen ja ennusteiden näkökulmasta. Lisäksi erilliset ohjausneuvottelut käytäisiin vuosittain yhteistyöaluekohtaisesti. Onko neuvottelujen tavoite ja käsiteltävä asiakokonaisuus tarkoituksenmukainen?

kyllä pääosin

78. Maakuntien ja valtioneuvoston välille suunnitellaan ministeriöiden ja järjestämisvastuussa olevien tahojen vuorovaikutukseen perustuvaa aktiivista ohjausta, joka perustuisi avoimeen näkemysten ja tietojen vaihtoon sekä järjestäjien toiminnan ja talouden jatkuvaluonteiseen arviointiin. Onko ohjausmalli uudistuksen tavoitteiden näkökulmasta perusteltu?

ei pääosin

Uudistuksen vaikutukset

79. Vaikutusten arvioinnissa on kuvattu ehdotuksen keskeiset vaikutukset. Miltä osin vaikutusten arviointia olisi korjattava, tarkennettava tai täydennettävä?

-

80. Onko uudistuksen muutoskustannukset tunnistettu ja arvioitu asianmukaisesti?

ei kantaa

81. Uudistuksesta aiheutuvia ICT:n ja tiedonhallinnan muutoskustannuksia on arvioitu hallituksen esityksen vaikutusarvioinneissa edellisen vaalikauden maakunta- ja sote-valmistelussa tunnistettujen kustannusarvioiden perusteella. Millaisia tarkennuksia ja täydennyksiä nyt esitettyihin arvioihin tulisi tehdä?

ICT-kustannukset, kuten kaikki muutoskustannukset ovat menoeriä, joiden kokonaismäärää on vaikea arvioida täydellisesti ennalta vaan niitä tulee arvioida jatkuvasti prosessin edetessä. Muutoskustannuksia pitää pystyä joustavasti lisäämään muutosprosessin edetessä. On oletettavaa, että sote-maakuntien perustamiseen liittyvät ICT-kustannukset voidaan arvioida olevan samaa suuruusluokkaa kuin edellisen hallituskauden sote- ja maakuntauudistuksessa, sillä pääosa ICT-kustannuksista syntyi edellisellä hallituskaudella sote-palvelujen ict-järjestelmistä. Laskelmissa on huomioitava yleinen hintatason kasvu. Aikataulu sote-maakuntien perustamiselle on selvästi liian kireä ja uudistuksen läpiviemiselle osoitettu rahoitus on merkittävässä määrin riittämätöntä niille maakunnille, jossa sote-palvelujen järjestäminen on yhä hajautettua.

82. Näkemyksenne muista mahdollisista ICT- ja digiasioihin liittyvistä vaikutuksista ehdotetussa palvelurakenteessa?

-

a) vuosina 2021-2022?

-

b) vuosina 2023-2024?

-

c) vuodesta 2025 alkaen?

-

a) vuosina 2021-2022?

Kanta-Hämeessä ei ole tällä hetkellä sellaisia maakunnan näkökulmasta sellaisia merkittäviä hankintasopimuksia tällä hetkellä, jotka eivät sopisi lainsäädännön raamiin kattavuutensa tai pituutensa puolesta.

b) vuosina 2023-2024?

-

c) vuodesta 2025 alkaen?

-

85. a) Tulisiko arvionne mukaan sote-maakunnille siirtyviä hankintasopimuksia mitätöitymään järjestämisvastuuta ja ostopalveluja koskevan sääntelyn nojalla?

ei

b) jos kyllä, mikä olisi mitätöityvien sopimusten euromääräinen arvo?

-

c) liittyisikö arvionne mukaan mitätöityviin sopimuksiin yksityisille palveluntuottajille hyödyttömiksi jääviä investointeja, mitä nämä välittömät hyödyttömäksi jäävät investoinnit olisivat ja kuinka suurista menetyksistä olisi kyse?

-

Uudistuksen toimeenpanon tuki

86. Mihin aiheisiin liittyvää valtakunnallista tukea katsotte tarvitsevanne sote- ja maakuntauudistuksen alueelliseen toteutukseen?

henkilöstösiirrot

muuta, mitä?

Seikkaperäistä ja tarkkaa arviota uudistuksen kustannuksista ei ole uudistuksen moniulotteisuuden vuoksi. On kuitenkin selvää, että valtakunnallisen uudistuksen toimeenpanosta aiheutuvat kustannukset on valtion rahoitettava täysimääräisesti. Epäselväksi jää uudistukselle asetetut taloudelliset tavoitteet ja niiden mittaamiseen tarkoitettut välineet.

Riittävät taloudelliset resurssit kaikkien yllämainittujen toteuttamiseen. Henkilöstösiirtojen osalta tarvitaan juridiset edellytykset palkkaharmonisointiriskin toteutumisen estämiseksi. Tietohallinnon osalta tarvitaan valtakunnallinen toimija, joka koordinoi esimerkiksi digitaalisten palvelujen yhteiskehittämistä, eikä kehittämisspolkuja tulisi olla yhtä aikaa useita. Keskitetysti tulisi koordinoida maakuntien verkostoitumisen ja keskinäisen vuorovaikutuksen työkalut. Viestinnässä ja alueellisessa osallistamisessa tulisi huomioida maakuntien alueiden hyvin vähäiset resurssit. Kansallinen viestintä tulisi hoitaa keskitetysti, ei sote-maakuntien alueita rasittaen.

Muut kysymykset

87. Mahdolliset ehdotukset käsitteen ”sote-maakunta” korvaamiseksi jollain muulla käsitteellä.

-

88. Ehdotus sote-maakuntanne nimeksi.

-

89. Muut vapaamuotoiset huomiot hallituksen esitysluonnoksesta.

-

90. Muut yksilöidyt säädösmuutosehdotukset.

Erikoissairaanhoidon polikliinisen vastaanottotoiminnan turvaaminen jatkossa aluesairaaloissa ja terveyskeskuksissa mahdollisen SOTE:n toteutuessa vaatisi lainsäädännöllä keskussairaaloiden ohjaamista. Muutoin tämä tavoite ei toteudu. Ehdotamme vaadittavan lain valmistelua jatkossa

ESHpalvelujen JALKAUTTAMISEKSI perusterveydenhuollon palveluissa ja aluesairaaloissa turvataksemme toimivan integraation ja samalla asiakkaille lähipalvelut.

Into Anne-Mari
Forssan kaupunki - Keskushallinto